

suomalaiset socialismin rakentajat Neuvosto-Karjalassa

■ Ihmiset uskoivat asiaansa niin, että he myivät omaisuutensa, lahjoittivat yhteisölle rahansa ja lähtivät vastuksista väliittämättä valtameren taakse tekemään työtä yhteisen asian edistämiseksi. Ja mikä oli näitten uhrautujen palkinto? Kuolemanrangaistus petturuudesta epäiltynä. Monen viimeinen leposija on ollut joukkohauta.

Tästä tarinasta on tuhansia muunnoksia kun kerrataan, mitä tapahtui niille suomalaisille, jotka lähtivät 30-luvun alkuunsa Amerikasta Neuvosto-Karjalaan sosialismia rakentamaan. Neuvostoliitossa avoimuus tarkoittaa läänään sitä, että näistäkin asioista puhutaan nyt julkisesti. Kävimme tapaamassa Petroskoin lähellä asuvia suomalaisia, jotka kertovat vainon vuosista.

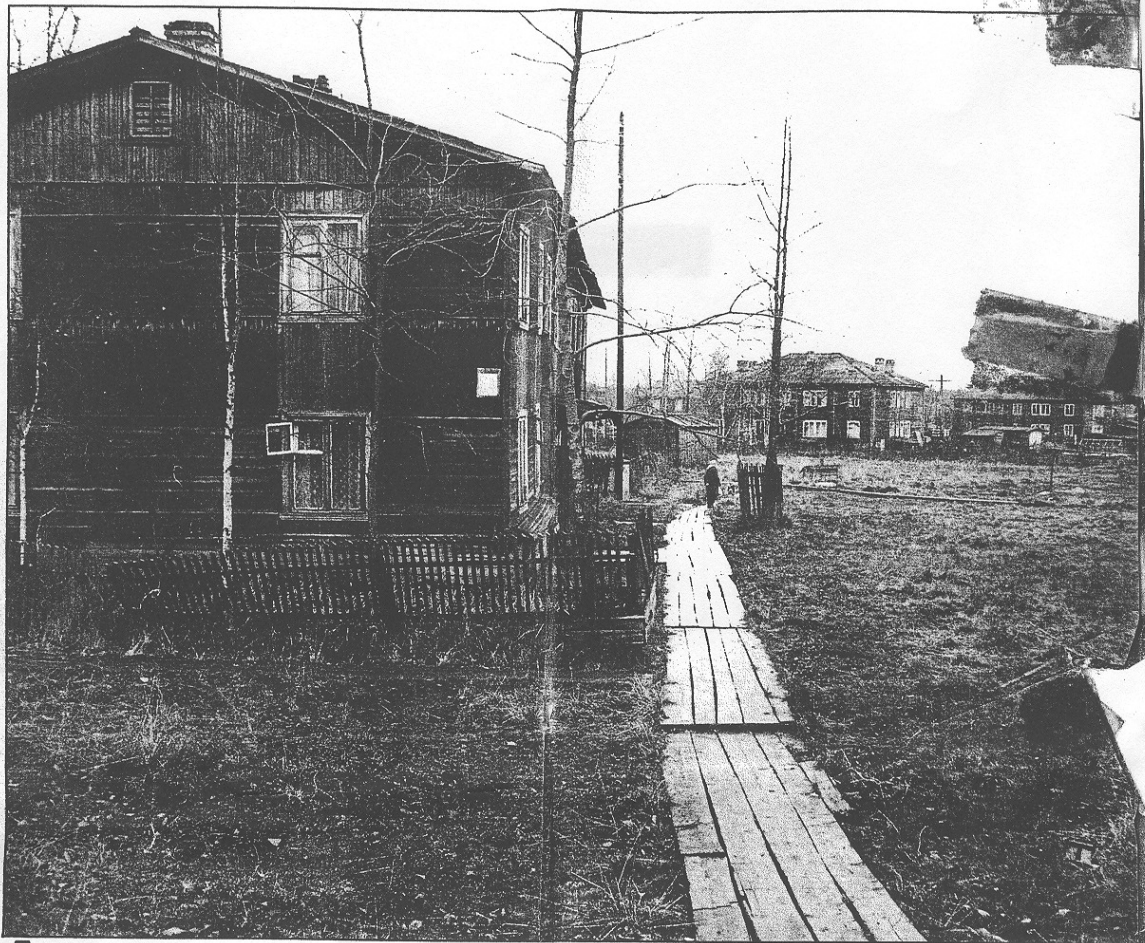
Syyttömästi kuolleitten kunnia on palautettu jo kauan sitten, mutta se ei vielä riitä.

UNELMAT VEIVÄT JOUKKO- HAUTOIHIN

Teksti Heljä Tuoriniemi
Kuvat Pentti Vänskä

Jaakko ja Elvi Forse
tulivat Tshalnaan 22
vuotta sitten. He asuvat
omassa talossa, mutta
eivät ole itse sitä
rakentaneet.

Amerikkalaislähteiden perusteella on laskettu, että Yhdysvalloista, Keski-Lännen osavaltioista, lähti vuosina 1928-32 lähes 10 000 suomalaista Neuvostoliittoon sosialismia rakentamaan. Siirtolaisten määrä on todellisuudessa vieläkin suurempi, liittyihän joukkoon väkeä myös Kanadan puolelta.

Lama koetteli noina vuosina Amerikan mannerta. Silti se oli vain osasyylä lähtöpäätöksiin. Aatteen henki ajoi liikkeelle. Kommunismi eli suomalaisten keskuudessa väkevänä ja ihanteellisena. Ideologian puolesta uskallettiin myös uhrautua.

KOHTELE PALAAJAA PETTURINA

Matkaan hankkiuduttiin 38 Seura

taistelumelellä. Kun lokakuussa 1931 New Yorkista lähti suomalaisjoukko Moskovaan ja Karjalaan, he julkaisivat Eteenpäin-lehdessä taisteluterveiset muuttaessaan pois »tästä kapitalistisen riiston ja siron maasta Neuvostoliittoon, jossa työväenluokka hallitsee ja rakentaa sosialistista yhteiskuntaa».

Mikä näitä ihmisiä määränpäässä odotti? Alkeellinen elämä, työ ja uurastus. Ei se mitään. Se oli tiedetty jo lähtiessä. Mutta kukaan ei ollut puhunut vainoista. Ne alkoivat, ja niiden seurauksena vietiin ihmisiä laumoittain.

Kysyt lukuja. Saat vastaukseksi olankohautuksen. Kuka tietää, varmasti tuhansia, koska pienestä tutusta ympäristöstäkin hävisi ikijoiiksi satoja. Kukaan ei tiedä vielä lopullista vastausta. Asiasta on

vasta alettu puhua julkisesti. Nyt kaivetaan auki joukkohautoja ja nimetään vainajia.

Toki näiden siirtolaisten kohtaloa on ennenkin sivuttu yksittäistapausten valossa, mutta aivan viime vuosiin asti oikeauskoiselle suomenkieliselle puolueväelle niin idässä, lännessä kuin täällä Suomessakin aihe on ollut ehdoton tabu. Harva Karjalasta palannut edes puhui kokemuksistaan, vaikka kuin kaiken varalta kommunistilehdet neuvoivat kohteilemaan heitä vihollisina, jotka voidaan merkitä luopioiksi.

VAINOT ITSE KOKENUT TEKEE KIRJAA

Suurelta osin viime vuonna tapahtunut asennemuutos näkyy hyvin Neuvosto-Karjala -lehdessä. Viime-

sen vuoden aikana se on julkaissut useita laajoja artikkeleita amerikansuomalaisten kohtaloista. Lehdessä vedotaan lukijoihin, jotta nämä kertoisivat kaikki tietonsa. Asiasta on tekeillä kirja.

Tehtävän on ottanut Petroskoissa asuva Karjalan kasvatustieteellisen korkeakoulun dosentti Meimi Sevander. Lehden avulla hän hakee nyt tietoja. Kirjan käsikirjoituksen pitäisi olla valmis ensi syksynä.

Sevanderille aihe on tuttu omien kokemusten kautta. Neuvosto-Karjala -lehdessä hän kertoo isästään, Oscar Corganista, työväenliikkeen vaikuttajasta, joka eräässä vaiheessa hoiti New Yorkissa Neuvosto-Karjalan Tekninen Apu -nimistä toimistoa. Tuon toimiston kautta värvättiin Karjalaan lähtiöitä. Myös Corgan lähti

perheineen. Hänet vangittiin Neuvostoliitossa syksyllä 1937.

Sevander kertoo, että »kansanvihollisten perheitä» karkotettiin 1937 Kemin Latushka -nimiselle paikkakunnalle asumaan ahtaaseen parakkiiin. Siellä oli yli 200 ihmistä. Lavantauti raivosi, kymmeniä kuoli. Meimi oli silloin 16-vuotias. Hän oli lavantaudissa kolme kuukautta, mutta toipui. Silloin vielä hän, hänen äitinsä ja sisaruksensa uskoivat, että viattomat vangitut palaavat takaisin.

KULKULUPA JÄRJESTYY NOPEASTI

Petroskoista kahdeksan kilometrin päässä sijaitsevan kaupungin kanafarmin perustaminen on nopeasti taitteessa H

← Tshalnassa asuu suomalaisia, inkeriläisiä, venäläisiä, ukrainalaisia ja valkovenäläisiä. Väestönlaskennan mukaan joka neljäs on täällä suomalaista sukujuurta, ja ainakin vanha polvi myös osaa puhua suomea

← Helena Alasen vanhemmat karkoitettiin Suomeen, mutta Helena itse ei joutunut minkäänlaisiin ikävyökyysiin.

✓ Monet asuvat Tshalnassa omassa talossaan ja tontilla on mahdollisuuksien mukaan myös pientä viljelystä.

hoosi, jonne Emil Niva toi lokakuussa 1931 kahdeksanhenkisen perheensä.

Ervin Niva, 72, oli Karjalaan tullessaan 14-vuotias. Mukana oli viisi sisarusta; kaksosparin puolikas ja kaksi vanhempaa, kaksi nuorempaa. Perheen vanhimmat kaksi lasta jäivät Yhdysvaltoihin.

Tänään Ervin asuu Elsavaimonsa, 70, kanssa eläkeläisinä Tshalnassa. Tämä n. 7 000 asukkaan taajama sijaitsee Petroskoista parikymmentä kilometriä luoteeseen, Suojärven suuntaan. Näillä alueilla metsänhakuut ja puunjalostus ovat antaneet ihmisille leivän.

Tshalnaan ulkomaalaiselta vaaditaan kulkulupa. Se järjestyy nopeasti. Meiltä ei kysellä, keitä olemme menossa tapaamaan. Vaikea olisikaan nimiä mainita, emme tunne sikäläisistä

ketään. Tiedämme vain, että Tshalnassa asuu paljon näitä »amerikkanskeja». Saamme luvan kolmen tunnin käynnille. Pimenevässä myöhäisyksyn illassa kukaan ei valvo kulkumme eikä haastattelujamme.

VAIN HYVÄ TULEVAISUUS LUVATTIIN

Ervin ja Elsa asuvat omassa talossa. He ottavat yllätysvieraat ystävällisesti vastaan, eivät häitistä pois kuultuaan, mistä haluamme keskustella. Ervin sanoo, että vielä kymmenen vuotta sitten hän ei olisi voinut puhua avoimesti.

– Nykyään lehdissä kirjoitetaan kaikesta vapaasti ja näytetään televisiossa. Glasnost on se.

Ervinin isä toi perheensä muuttajien valtavirran mukana 30-luvun alussa Etelä-Dakotasta. Siellä oli eletty vuokratilijöinä.

Värvärit olivat olleet liikkeellä ahkerasti, mutta eivät he puheissaan mitään maalailleet.

– Ainoastaan se luvattiin, että täällä on hyvä tulevaisuus. Se ei tietenkään aivan toteutunut.

– Päällimmäisenä oli, että tänne tultiin rakentamaan sosialismia. Isä oli Amerikassa kommunistisen puolueen jäsen, ja kaikki tämä värväystoiminta kävi puolueen linjaan. Myös suurin osa tänne tulleista oli Yhdysvaltain kommunistisen puolueen jäseniä. Oli eräänlaista patriotismia tulla tänne sosialismin rakentajaksi.

Lähtijöille painotettiin moneen kertaan, ettei uudessa kotimaassa ole mitään. Käskettiin tuoda mukana kaikki mahdollinen tavara sänkyvaatteita ja keittiötarvikkeita myöten sekä ainakin kahden vuoden pitovaatteet.

– Monilla oli vielä paljon ruokaakin mukanaan. Meillä ei ollut sellaiseen varaa.

ENSIN KAIKKI LUISTI HYVIN

Suuria tulijan ei siis ennakkotietojen perusteella olisi pitänyt odottaa, mutta silti perillä koettiin karvaista pettymyksiä.

– Paljon oli sellaisia, jotka panivat pillit pussiin ja lähtivät heti takaisin.

Laivalla tultiin New Yorkista Göteborgiin ja sieltä ensin Leningradiin. Ervin muistaa, että vastas-

Emme olisi uskaltaneet puhua aiemmin

sa oli melkoinen kulttuurishokki.

- Autoja ei ollut ollenkaan, vain hevosia pitkät jonot. Likaa paljon ja köyhiä kerjäläisiä kaikki nurkat täynnä. Lapselle kaikki uusi oli kuitenkin jännittävää, eikä matka jäänyt rasakkaana mieleen, vaikka se vei yhteensä 16 päivää.

Karjalaan tullessaan Ervin puhui huonosti suomea. Hän oli käynyt englanninkielisen koulun, ja englantia nuori väki käytti keskenäänkin. Hiilisuolla kaikki olivat suomalaisia ja englantia jäi kokonaan pois. Tänä Ervin puhuu erittäin hyvää suomea.

Hiilisuon ensimmäiset asukkaat olivat tulleet kahden vuotta aiemmin, kaikki oli vasta rakenteilla. Kolhoosiin tuotiin lehmä, rai-vattiin pellot suosta ja metsästä.

- Töitä ei suinkaan tehty pelkällä käsipelillä. Meillä oli neljä amerikkalaista ja yksi saksalainen traktori ja jo vuonna 1932 tuotiin ensimmäiset venäläiset traktori.

- Lehmä oli 200 ja suostakin oli raivattu peltoa toistasataa hehtaaria. Työt luistivat oikein hyvin. Mutta sitten alkoi se suuri vienti ja ihmiset vähenivät vähenemistään. Lopulta koko alue joutui venäläisten haltuun, ja mekin lähdimme sieltä pois.

KOHTALOKAS EREHDYS ALOITTI VIENNI

Suuri vienti tarkoittaa Stalinin vainoja. Ihmisiä alkoi hävitä.

- Parhaat ja aloitekykyisimmät vietiin, isännästä alkaen. Takaisin eivät tulleet. Sen voi arvata, millaisia ajatuksia se ihmisissä tuotti. Paljon lähti silloin pois täältä. Siis ne, joilla oli vielä mahdollisuus lähteä, jotka eivät olleet vielä ottaneet Neuvostoliiton kansalaisuutta. Toiset taas loikkasivat rajan yli Suomeen, oli kaikenlaista.

Nivan perheellä oli kaksi vuotta kerrallaan voimassa ollut Amerikan passi. Sen isä uusi kerran, mutta vuonna 1935 se meni umpeen.

40 Seura

- Silloin oli pakko ottaa kansalaisuus. Emme siitä tosin kieltäytyneetkään. Ihmisten vieminen olisi silloin alkamassa.

Hiilisuolla ihmisten viennit aloitti inhimillisestä erehdyksestä johtunut tapahtuma:

- Lääkäri oli määrännyt, että lehmille pitää antaa liitujauhoja jauhojen joukossa. Vahingossa laitettiin arsenikkia, joka oli samannäköistä. 87 lehmää kuoli.

ISÄ LUOTTI LOPPUUN SAAKKA VALTIOON

- Teko katsottiin tahalliseksi, vaikka tiedän tarkkaan, että se oli vahinko. Vietiin johtaja, apulainen, karjateknikot, lypsäjä ja muita, 12 ihmistä. Siinä kerrotaan se ei vielä koskettanut meidän perhettä. Isä vietiin vuonna 1937. Siinä aikaan jo joka paikasta vietiin.

- Isä oli silloin 55-vuotias. Eivät nämä tapahtumat yllättäneet tulleet. Jo monesti oli luvattu, että sellainen voisi tapahtua. Pois ei enää voinut lähteä, kun ei ollut muuta kansalaisuutta. Eikä isä ois lähtenytkään.

- Hän uskoi loppuun saakka, ettei hänelle voitaisi mitään. Hän luotti tähän valtioon niin. Että täällä ei voi syyttömästi viedä. Ja hän oli syytön.

- Hän luotti siihen, että jos hänet haetaan, hän pääsee muutaman päivän päästä takaisin, hän menee itse sinne ja sanoo asiat, selvittää ne ja todistaa, että hän on syytön ja tulee pois. Jälkeenpäin sain kuulla, että kaikki, jotka vietiin, ajattelivat samalla tavalla. Uskoivat asiaansa ja valtioon.

OLISI PITÄNYT TUOMITA TOVERI

Ervinin isän, Emilin, kohtalo ratkesi, kun hän kieltäytyi allekirjoittamasta paperia, jossa erästä Korhosta syytettiin kansaviholliseksi. Emil joutui erittäin kovan painostuksen kohteeksi, ja häneltä vietiin työpaikka. Ervin velji-

neen oli jo muuttanut Hiilisuolta Paatjärvelle. Sinne isäkin hakeutui.

- Meillä oli yhteisasunto, kämpässä 14 miestä. Sieltä isä vietiin, miilisit kävivät hakemassa, kun olin työssä. Kävimme veljen kanssa muutaman kerran Petroskoissa poliisilaitoksella kysymässä isää. Meidät ajettiin sieltä pois.

Ervin etsi kellastuneen paperin, jonka Emil Niva on allekirjoittanut elokuussa 1937. Siinä anotaan neuvostotila numero kahden puoluekomitean sihteeriltä puolueetonta oikeudenkäyntiä Nivaan kohdistuneitten mielivaltaisten syytösten selvittämiseksi. Anomuksesta henkki vankumaton usko järjestelmän oikeudenmukaisuuteen.

Emil Niva ei palannut koskaan. Stalinin kuoleman jälkeen omaisille annettiin paperi, jossa todettiin, että Niva oli vangittu syyttömästi. Samalla hänen kunniansa palautettiin, hänet rehabilitoitiin. Virallisen kuolintodistuksen mukaan Niva menehtyi elokuussa 1945 lavantautiin. Kuolinpaikkaa ei mainita.

- Minä en usko tuohon paperiin ollenkaan, koska alkuun minulle sanottiin ihan eri kuolinaika ja -syy. Nämä ovat keinotekoisia papereita, joilla kyselijät vaiennetaan.

KOHTALOTOVERIT UKIVAT TOISIAAN

Tipalla oli, ettei Nivan perheestä viety muitakin. Ervin sanoo, että silloin oltiin onneksi jo vuoden 1938 lopulla.

- Vienti oli jo vähän kuin mennyt ohii. Mahtovatko vankilat olla niin täynnä, ettei enää mahtunut?

- Sitten tuli talvisota ja kansanarmeijaan otettiin mekin kaikki suomalaiset. Meitä kolme veljestä ei, meille ei isän viennin jälkeen tuotettu kivääriä. Me saimme olla rauhassa. Jatkosodan aikana olimme evakossa Uralilla. Sodan jälkeen vainoja ei enää

juuri ollut.

Ervinin Amerikassa oleva sisko yritti turhaan saada omaisilleen muuttolupaa. Siitä taas ei voinut olla puhuttakaan, että heistä ketään olisi laskettu Suomeen. He kun eivät ole koskaan olleet Suomen kansalaisia.

Mistä elämänsusko, jolla jaksoi eteenpäin?

- Sen uskon aina tarvitsee, joka haluaa elää. Tehtiin töitä vain... Olisimme olleet yksin tässä... mutta meitä oli paljon samanlaisia, yhdessä päästiin päivästä toiseen. Näitä oli satoja, ehkä tuhansia.

- Nämä ihmiset ovat niin monet kurjuudet käyneet läpi. Nykyään jotkut ikävöivät, kun ei ole saippuaa, ei pyykkipulveria, sokeria vain normin mukaan. Monesti naurattaa, kun ajattelee, että olisivat

pa kokeneet sodan tar ajan ennen sotaakin. Päivässä sai 500 grammaa leipää ja ruokalasta kaksi soppa-annosta, litra vettä ja jos sieltä löysi kaksi, kolme ohranjyvää, niin se oli onnellinen ihminen.

- Kaurajauhoista tehdyssä leivässä oli niin paljon akanoita, että hampaanvälit olivat syönnin jälkeen täynnä olkia. Saippuaa ja sokeria ei enää muistuttakaan. Ajateltiin vain, että hyvä, kun tämän kerran on leipää tarpeeksi.

USKON TÄHÄN UUDISTUKSEEN

Petroskoissa puhutaan nyt muistomerkkiä Stalinin vainojen uhreille.

Ervinin mielestä on hyvä asiaa käsitellä nyt avoimesti.

- Olen tyytyväinen, kun on

Elsa ja Ervin Niva asuvat nyt lasten lähdettyä jo pois kotoa eläkeläisinä kahden omassa, 60-luvun taitteessa valmistuneessa talossaan. Ervin työskenteli auto- ja traktorikuskina puutavarana-jossa. – Ja sitten välillä olen käyttänyt nostureita ja kaivinkoneita.

omaisensa menettäneiden sanovan myös, ettei siihen asiaan saa missään tapauksessa kajota, se täytyy unohtaa kokonaan. Minusta on tärkeää, että ihmiset tulevat nämä asiat tietämään. Suuri osa ihmisistä, varsinkaan nuori sukupolvi, ei nimittäin tiedä lainkaan, että mitään tällaista olisi tapahtunutkaan, eivätkä sen takia tahdo edes uskoa.

– Tietenkin oli hyvä, että isäni kunnia palautettiin, vaikkon minä ollut koskaan uskonut hänen mihinkään syyllistyneen. Asia olisi kuitenkin pitänyt viejä päätökseen. Minä haluaisin lopullisesti tarkalleen tietää, mihinkä hänen päivänsä päättyivät, mikä oli todellinen kuolinsyy.

– Ovatko kokemukset tehneet katkeraksi?

– En tiedä, voisiko juuri siten sanoa. On ollut kaikenlaisia elämänvaikeuksia, ei ole oikein ollut aikaa ajatella katkeruutta. Siinä oli äiti ja nuoremmat, piti huolehtia, että päästään jotenkin eteenpäin. Ei ollut aikaa alkaa itkemään, piti kahtoa todellisuutta suoraan kasvoihin. Tosi paljon valittavalla ei ole muuta tekemistä.

– Täysin Ervin ei ole menettänyt uskoaan sosialistiseen yhteiskuntaan.

– Meneillään olevaan uudistukseen minä uskon. Nyt voi vapaasti puhua ja elämä demokratisoituu joka puolella. Se on pitkä ja vaika taival. Tuskin minun elinaikanani riittää valmistuloksia näkemään.

– Monen uudistajan työ on täällä sortunut kateelliseen pikkumaisuuteen.

– Kuinka paljon Yhdys-

valloista, Kanadasta ja Suomestakin tuli tänne hyviä ihmisiä. Kaikki alkoi oikein silmissä muuttua, mutta joillekin se oli liikaa. Minä luulen, että Stalin oli oikein vallanhimoinen ja pelkäsi kuskutusta.

– Jos joku vain sanoi, että tuolla ryhmä ihmisiä hautoo sinua vastaan valkankaappausta, niin armosta kaikki puhdistettiin pois.

– Arveltiin, että Stalinille olisi kerrottu tällaisia epäilyjä myös Karjalaan tulleista sosialismin rakentajista ja värväreistä ja siksi heitä tuhottiin.

AMERIKA OLI MUUTTUNUT IKÄVÄSTI

Vaikka Ervin tuntee itsensä suomalaiseksi, on Suomi hänelle maana täysin vieras. Tämän hän huomasi

käydessään isänsä kotiseudulla Kalajoella ensi kerran vuosi sitten kesällä.

– Minulla on Suomessa paljon sukulaisia, heitä oli mukava tavata. Ja kielestä pärjäs niin hyvin. Minua on aina häirinnyt, että vaikka olen liki koko elämäni täällä elänyt, venäjän kielen taitoni on puutteellinen. Siellä kaikki ymmärsivät aivan täydellisesti suomen.

Ervin pistäytyi Suomessa Amerikan-matkallaan. Entisellä kotiseudulla, Etelä-Dakotassa, kaikki oli muuttunut ikävästi. Ennen oli monipuolista viljelystä ja karjanhoitoa, nyt vain mailimäärin kylvöksiä, eläimiä ei näy missään.

– Ennen joka farmarilla oli oma kaivo, nyt ne ovat kokonaan kuivuneet. Vesi tulee joka taloon 200 mailin päästä Missourista.

– Amerikkalaisen hy-

vinvoinnin kyllä tiesin. Tavallaan sitä samaa se oli jo silloin siellä ollessamme. Mutta pakokaasun haju oli nyt joka paikassa niin kova, että tuntui kuin ei voisi hengittää. Kun tultiin Suomeen ja mentiin Helsingistä Kalajoelle, niin siellä sai vetää jo keuhkot täyteen ilmaa. Mutta vasta täällä kotona sai hengittää hyvää ilmaa. No, se on yksi hyvä asia täällä.

– Tavaraahan siellä oli, vaikka minä en ole niin suurta arvoa sille tavarantaloudelle antanut. Minua ei ole sillä tavalla kasvatettu, että pitäisi ahmia kaikkea.

– Se kyllä tuli mieleen, että jos sellainen kauppa tuotaisiin tänne, niin puolesta tunnissa se tyhjentäisiin, oli se mikä kauppa tahansa.

Päälle Ervin nauraa makeasti.

VANHEMMAT KARKOTETTIIN SUOMEEN

Jonkin matkaa Nivan talosta, koulun lähellä, asuu Helena Alanen, 74. Hän tuli tänne 17-vuotiaana vanhempiensa ja veljensä kanssa Kanadasta Port Arthurista. Isä oli ollut puoli vuotta työttömänä, kun värvärit alkoivat tarjotella yhtä sun toista hyvää täältä Karjalasta.

Perhe asettui ensin Matroosaan. Tuo kylä sijaitsee Anuksesta Petroskoihin tullessa noin 30 kilometriä ennen kaupunkia. Kirjanpitäjänä ja »kassorskana» Helena sitten teki työtä 37 vuotta.

Helena otti veljensä kanssa kansalaisuuden heti kahden vuoden jälkeen.

– Mutta isällä ja äidillä oli vielä Suomen passit, kun se touhu vuonna 1937 alkoi. Marraskuussa heille tultiin ilmoittamaan, että heidän pitää poistua maasta viiden päivän sisällä. Muuten Stalinin vainot eivät meitä koskettaneet. Olihan se sellaista jännittävää aikaa. Joka ilta sai odottaa, että minkälaista kuuluu.

Suomeen karkotetut vanhempansa Helena tapasi Alavudella vasta vuonna 1958.

– Käsittäakseni heihin otettiin Suomessa talvisodan jälkeen yhteyttä ja ilmoitettiin, että nyt he pääsisivät tulemaan tänne takaisin. Isä oli siihen sanonut, että kun kerran ajettiin pois, niin eivät tule.

– Lopulta minä jäin tän-

Täällä ei ole laulettu kansainvälistä kymmeniin vuosiin

ne yksin, sillä veli hävisi talvisodassa. Siinä se elämä on mennyt. Vaikka tšekäläinen kaiken alkeellisuus oli tullessa suuri pettymys, niin siihen täytyi tottua.

- Suomi tuntuu minusta kyllä nyt aika tutulta, olet käynyt siellä 11 kertaa. Sukulaisia on niin paljon, että Imatralta saa ajaa junalla Haaparantaan, ja joka paikasta löytyy serkkuja.

- Suomessa pari kolme viikkoa menee sukulaisia kierrellessä oikein hyvin, mutta viimeisellä viikolla alan ajatella, että voi, kun pian pääsis jo pois. Se on kuitenkin kaikki tähän verrattuna niin outoa.

Venäjän lisäksi Helena taitaa englantia ja erittäin hyvää suomea.

- Junassa kysyivät, että mistä päin Suomea rouva on, kun puhuu niin selvää suomea. Minä sanoin siihen, että rouva on Venäjältä.

LÄHDIN SEIKKAILUN TAKIA

Jaakko Forsel, 82, on syntynyt Ilmajoella, mutta viisivuotiaana hän meni äidin mukana Kanadaan isän luokse.

- Ja seikkailun takia minä sitte lähin 23-vuotiaana tänne. Eivät vanhemmat hyvää tykänneet, mutta minä olin se musta lammak, joka lähti.

Kovaa Karjalan-kuumetta ei hillinnyt sekään, että värärit antoivat todenmukaisen kuvan tulevasta alkeellisista oloista. Leikin varjolla lähtijää kehoitettiin varamaan mukaan ruostuneet rautanauklatkin.

- Täytyy rebellisesti sanoa, että se kerrottiin, että täällä on vaikeuksia. Mutta sellaisiahan suomalaiset on, etteivät ne voi mennäkään sellaiseen paikkaan, missä ei ole vaikeuksia.

Jaakko oli tullessaan poikamies. Hänellä oli yksi suuri matka-arkku tavaroita. Viimeiset rahansa hän pisti heti Leningradissa rajavartioston moottorisointikolottiin.

Mutta turha sitä on kaarella, ensivaikutelma uudesta kotimaasta oli kauhea.

- Että mihinkä sitä nyt jouvuttiin! Minua ihmetytti se kulttuuripuoli kaikista eniten, Jaakko sanoo tarkoittaen epäsiisteyttä ja likaa.

Jaakko oli värvätty Matroosaan metsätöihin. Siel-

lä hän tapasi Elvinsä, 78, (o.s. Mattson). He olivatkin ensimmäinen pari, joka kyläneuvostossa vihitettiin.

Matroosaa Stalinin vainot koskivat raskaasti.

- Meiltä vietiin ainakin 200 henkeä, eikä koko kylässä ollut kuin 500-600 asukasta.

KUKAAN EI USKONUT KANSANVIHOLLISEKSI

- Ne paikalliset vainot me tulimme tietämään, mutta emme sitä, että sellaista oli laajemmin. Me olimme kuin pussissa. Ei ollut ratiota, eikä tämä Punainen Karjala (nyk. Neuvosto-Karjala) mitään kertonut. Nehän olis vangittu silloin, vaikka vangitsivathan ne muutenkin, Jaakko nauhrauttaa.

- Oikeastaan vasta kahden viime vuoden aikana Stalinin vainojen laajuus on alkanut hahmottua. Viennin aikana luultiin, että se koskee vain Karjalaa ja suomalaisia.

- Katoamisesta selitettiin syyttämällä vietyjä kansanvihollisiksi. Mutta ei niitä syyttöksiä kukaan uskonut. Ja jokainen, joka vietiin, sanoi tulevansa takaisin, ei täällä Neuvostoliitossa syyttömiä vangita. Erityisen paljon hävisi Suomesta Lapuan-liikettä paenneita loikkareita.

- Kukaan ei uskonut joutuvansa tuomituksi. Kun illalla tulivat hakemaan, niin ne vain huiskuttivat kättään: he ovat syyttömiä, he tulevat takaisin, heidän omatuntonsa on vapaa. Melkein kaikki jäivät sille tielle.

- Me tehtiin metsässä ryhmässä töitä, kaksi kaatoi, yksi oli hevosiemienä. Siitä minun sakista vietiin kolme kertaa kaikki, minä jäin yksin.

Vaimo Elvi sanoo, että jatkuvalla pelolla varrottiin, tuleeko mies vielä sinä iltana kotiin.

- Mutta pelekäs eli oli pelekäämmästä, mitä se auttoi? Jaakko kysyy.

- Mulla ei sitä peleköä paljon ollu, nuori kun olin.

EN PÄÄSSYT EDES LÄSTÄNI HAUTAAMAAN

Talvisodan alla Jaakko värvättiin Suomen kansanarmeijaan. Kuusisen hallituksen armeijaan.

- Tarkoituksena oli, että kun punainen armeija on murskannut Mannerheimin linjan ja muun, niin sitten meitä pannahan sinne eturintamalle ja Suomen sotilaa yhtyi meihin. Meitä koulutettiin eräänlaisiksi propagandajoukoiksi.

Tarkoitukset eivät toteutuneet. Jaakon mielestä he eivät kerenneet oikeastaan koko kansanarmeijassa tehdä muuta kuin vaatteita vaihtaa.

- Ensinnä meillä oli puna-armeijan tamineet, sitte meille annettiin kansanarmeijan vaatteet, ne olivat niitä Pulesse varastettuja tavaroita, kaikki sinelliä ja muut, ja maaliskuun 13. päivänä, kun talvisota loppui, otettiin puna-armeijan vaatteet.

Niin tärkeäksi kansanarmeijan touhu kuitenkin katsottiin, ettei Jaakko päästetty edes hautaamaan yllättäen keuhkokuumeeseen kuoliutta kaksivuotiaasta tyttärestään.

- Vaimo tulee Petroskoihin kasarmille ja sanoo, että Viola on kuollut. Matroosaan ei ollut siitä kuin 35 kilometriä ja minä lähdin komentajan puheille, että päästää minut vuorokaudeksi hautajaisiin. Niin ei tuo helkkari laskenut, ei laskenut.

KUJIN ELÄMÄNTYÖ OLISI MENNYT HUKKAAN

Kansanarmeijassa olon jälkeen Jaakolla oli vapaampi liikkumismahdollisuus.

- Katos, ehden ne eivät oikein tahtoneet laskiakaan mihinkään, me olimme kuin puoliksi vangittuja siihen paikkaan, mihin olimme tulleet. Lain mukaan olis ollu vapaa kulku, mutta se oli vain laki. Sitä pidettiin epäilyttävänä, jos muutti paikasta toiseen.

Armeijan jälkeen Jaakko perheineen muutti en-

sin ns. uusille alueille, lähelle Sortavalaa. Sinne Laskölään perustettiin sovhoosi, joka toimi isoon sotaan asti. Elvi oli lypsijänä, Jaakko rakennusmiehenä.

Tshalnassa he ovat asuneet nyt yli 20 vuotta. Jaakko lukee englannin- ja suomenkielisiä lehtiä. Venäjää hän ei ole opetellut, vaikka on asunut maassa kohta 60 vuotta.

- Tietenki olen itelleni tehnyt kiusaa, kun en ole opetellut, mutta sen vinnin takia en halunnut. Minulle tuli niin pahaksi se, tunsin itseni täällä emigrantiksi. Se tunne on minussa säilynyt tähän asti.

- Jotkut sanovat, että he ovat internatsionalisteja (ihanne, jonka kaltaisiksi tänne tulleet siirtolaiset halusivat tulla, toim. huom.), mutta minä sanon, että minä olen emigrantti, ja se on justin niin. Toisen luokan kansalaisena, emigranttina, minua on kohdeltu, vaikkei minua tapettu niin kuin miljoonia muitakaan.

- Minusta on hyvä, että näistä vainoista nyt puhutaan, kunhan ei mennä liiallisuuksiin; vaikka pääseekököän sinne, oli tämä touhu niin kauheaa. Nyt arvelaan, että Neuvostoliitossa vallankumouksen ja toisen maailmansodan välissä tuhoutui enemmän ihmisiä kuin koko suuressa sodassa. Vasta nyt me kuulemme, mitä kaikkea on tapahtunut miljoonille ihmisille.

- Kun näitä kuulee, täytyy sanoa suoraan, että tuntuu kuin elämäntyö olisi mennyt hukkaan. Että tämä sosialismi olis voitu rakentaa ilman meitä.

- En voi sitä sanoa, että oisin katkera. Katos, kun ihmisen eteen on tullut se kohtalo, se on vain ollu meidän kohtalo. Ei katkeruus meitä mitään auta. Iloita ei voi, mutta surullaakaan ei pitkälle potkita.

SISU EI ANTANUT PERIKSI PALATA

Tulee pitkä hiljaisuus, kun kysyn, mihin järjestelmänsä uskotte tänään.

- Minä uskon sosialis-

alismiin. Sosialismi tulee voittamaan, mutta se kehittyy kapitalismista ja sen määrää, ei poliittista vaan tekniikka. Se vie ihmiskunnan kehitystä enemmän suuren kuin politiikka. Tänään Kanada on monissa asioissa paljon lähempänä sosialismia kuin Neuvostoliitto.

Jaakko on käynyt Kanadassa 16 vuotta sitten, mutta ei kertaakaan synnyinmaassaan Suomessa.

- Meitä on elossa vielä kolme sisarusta, kaikki eri maitten kansalaisia.

Miksette ole lähteneet täältä pois?

- Minun sisu ei antanut periksi. Nytkin käydessäni olisi ollut mahdollisuus jäädä sinne Kanaattaan. Mutta enhän minä voi! Olin silloin jo 67-vuotias, 60-vuotiaana eläkkeelle jäänyt. Enhän tuli niin pahaksi se, voi mitenkään mennä sosialistisesta maasta kapitalistiseen maahan nyt. Olen tehnyt koko elämäni täällä työtä ja nyt menisin sitten kapitalistiseen maahan almuja pyytämään. Eihän se käy.

- Materiaalisesti tulemme täällä hyvin toimeen, nyt kun saamme eläkkeen. Sen puolesta meillä ei ole mitään hätää. Mutta - kuinka sanon sen - se henkinen sorto on se, joka eniten minua ...

- Mitä ajattelette tänään, kun Internationalia, Kansainvälistä, lauletaan?

Jaakko nauraa sydämellisesti.

- Ei sitä juuri täällä lauleta, en ole sitä kuullut oikein kymmeniin vuosiin.

- Silloin 1931, kun meitä 400 tuli tänne laivalla, niin Göteborgissa lähti meitä kuttivat punaista laivastoa. Mulla ei sattunut mitään maahan kuin sellainen vaiko-pohjainen, jossa oli punaisia pilkkuja. Yksi rouva sanoi: »Nuori mies, et sä tiedä, mihinkä maahan me mennään ja eikö sulla ole edes punaista nenälinnaa!»

- No sitten Leningraatissa syötiin ensimmäistä ruokaa täällä tšekäläisessä touhuus. Se oli kaalisuppia ja ruisleipää, joka oli kuin jotakin vamppua ja oikein märkää vielä. Käsi siinä kyllä kastui, kun vähän sitä leipää puserteli. Minä pirin sitä rouvaa silmillä, kun se yritti suu väärässä kehua, että kyllä on hyvää.

- Älä sanokkaan, ollaan Petroskoissa ollu viikon päivät, niin se ei edes tavaraitansa pura. Se lähti takasin. Siinä se oli, se proletaari.